

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา นักประชากรทั้งในยุโรปและอเมริกาได้เปลี่ยนความสนใจจากการศึกษาความแตกต่างของระดับภาวะเจริญพันธุ์ในระดับสังคมต่าง ๆ ในขณะใดขณะหนึ่งมาเป็นในรูปของการเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งเป็นการศึกษาแบบแผนของภาวะเจริญพันธุ์ของบุคคลที่มีการเลื่อนชั้นจากระดับเศรษฐกิจสังคมหนึ่งไปยังระดับอื่น ๆ ที่สูงกว่าหรือต่ำกว่าในระบบสังคมนั้น ๆ โดยพิจารณาว่าการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนบุตร และการเลื่อนชั้นทางสังคมที่สูงขึ้นจะเป็นไปได้ง่ายขึ้นหากมีบุตรจำนวนน้อย แทนที่จะมีบุตรจำนวนมาก ซึ่งเป็นไปตามข้อเท็จจริงที่ว่า การเลี้ยงดูบุตรนับเป็นการสิ้นเปลืองทั้งเงิน เวลาและพลังต่าง ๆ ซึ่งควรจะได้นำมาใช้ในการปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว^{2/} ดังนั้นการเลื่อนชั้นทางสังคมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งอาจยังผลต่อการควบคุมจำนวนบุตรด้วยความสมัครใจ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาที่แต่ละครอบครัวจะชั่งน้ำหนักในคุณค่าของบุตรกับคุณค่าของสิ่งอื่น ๆ เช่น ความปรารถนาในระดับการครองชีพที่สูงขึ้นว่าจะเอนเอียงไปทางใด

ตามสภาพความเป็นจริงแล้ว บุคคลโดยทั่วไปย่อมต้องการความเป็นอยู่ที่ดี โดยการพยายามที่จะรักษาสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของตนที่ได้อยู่แล้วให้คงไว้และพยายามที่จะยกสถานภาพทางสังคมที่ต่ำอยู่ให้สูงขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วบุคคลที่พยายามยกฐานะทางสังคมให้สูงขึ้นนั้น มักจะทำเพื่อความก้าวหน้าในอนาคตของบุตรควย บิคามารดายอมมความปรารถนาที่จะเห็นบุตรของตนได้มีโอกาสอยู่ในสถานภาพทางสังคมที่ดีกว่าตน ดังนั้นนอกเหนือไปจากการควบคุมจำนวนบุตรด้วยความสมัครใจแล้ว การเลื่อนชั้นทางสังคมย่อมจะมีความสัมพันธ์กับความมุ่งหวังในอนาคตของบุตรควย

^{2/} Charles F. Westoff et al., Family Growth in Metropolitan America, Princeton : Princeton University Press, 1961, p. 237

การที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่อาศัยการครองชีพอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่มีการเพิ่มของประชากรในระดับที่สูงมาก และจากการที่รัฐบาลได้เล็งเห็นและตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่จะติดตามมาทั้งทางกานเศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ หากปล่อยให้ อัตราเพิ่มของประชากรยังคงอยู่ในระดับสูงเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้นโยบายประชากรเป็นนโยบายระดับชาติ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ โดเน้นข้อความสำคัญ ดังนี้ * รัฐบาลมีนโยบายที่จะสนับสนุนการวางแผนครอบครัวด้วยระบบสมัครใจ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรสูงมากที่จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ...๒/

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่าง การเลื่อนชั้นทางสังคมและระดับภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดได้ทำการศึกษามาก่อน และหากการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ยังผลต่อการควบคุม ภาวะเจริญพันธุ์ด้วยสมัครใจ และมีความสัมพันธ์กับความมุ่งหวังในอนาคตของบุตรในระดับสูงแล้ว การเลื่อนชั้นทางสังคมจึงเป็นเรื่องที่ควรค่าแก่การศึกษาเพื่อจะได้ทราบถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเลื่อนชั้นทางสังคมและระดับภาวะเจริญพันธุ์จะแบ่งกล่าวออกเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะก่อนปี ค.ศ. ๑๙๖๐ และระยะหลังปี ค.ศ. ๑๙๖๐

ในระยะก่อนปี ค.ศ. ๑๙๖๐ นั้น การวิจัยมักตั้งสมมติฐานว่า การมีบุตรมากเป็นอุปสรรคต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมที่สูงขึ้น และส่วนใหญ่แล้วปรากฏว่าลักษณะความสัมพันธ์ของการเลื่อนชั้นทางสังคมและระดับภาวะเจริญพันธุ์เป็นไปในทางลบ ซึ่งเป็นการสนับสนุนทฤษฎี Social Capillarity ของ Dumont ที่กล่าวว่าแห่งของเวลาจะตองเด็กและบางของเหลว

๒/ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จดหมายข่าวประชากร, ฉบับที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๑

นั้นจึงจะสามารถพุ่งขึ้นสูงได้ ทั้งนี้ การที่จะสามารถยกฐานะทางสังคมของครอบครัวให้สูงขึ้นนั้น ครอบครัวนั้น ๆ จะต้องมียุทธศาสตร์

การวิจัยครั้งแรกเริ่มขึ้นในประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ Bresard และ Girard ๕/ ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่าง ๓ รุ่นอายุจาก จำนวนตัวอย่าง ๓,๐๐๐ คน พบว่า สัดส่วนของผู้ที่มีครอบครัวขนาดเล็กมีมากที่สุดในกลุ่มของผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น และมีน้อยที่สุดในกลุ่มของผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง และผู้ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีสัดส่วนของครอบครัวขนาดเล็กอยู่ระหว่าง ๒ กรณีดังกล่าว Bresard ได้สรุปว่า "กลุ่มของครอบครัวขนาดเล็กเท่านั้นที่มีสัดส่วนของผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมมากที่สุด"

ในประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. ๑๙๕๒ Berent ๖/ ได้วิเคราะห์การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุของจำนวนคู่สมรสตัวอย่าง ๒,๐๐๐ คู่จากการสำรวจในปี พ.ศ. ๑๙๕๙ พบว่าคู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมีขนาดครอบครัวโดยเฉลี่ยเล็กกว่าขนาดครอบครัวโดยเฉลี่ยของคู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงและคู่สมรสที่คงอยู่ในชั้นสังคมเดิม แต่เมื่อเปรียบเทียบผู้ที่อยู่ในชั้นสังคมเดียวกันในปัจจุบันรูปแบบได้เปลี่ยนไป กล่าวคือ คู่สมรสที่เลื่อนชั้นขึ้นมาขนาดครอบครัวเล็กกว่าขนาดครอบครัวเดิมทั่ว ๆ ไปในชั้นสังคมแรกเริ่มของตน แต่ใหญ่กว่าขนาดของครอบครัวในชั้นสังคมที่อยู่มาก Berent ได้อธิบายว่าความแตกต่างนี้ว่าเป็นเพราะ "คุณลักษณะของภาวะเจริญพันธุ์ที่มีอยู่ในชั้นสังคมที่เลื่อนชั้นไปสู่ และความคงอยู่ของคุณลักษณะนิสัยของครอบครัวในชั้นสังคมที่ตนเกิดมา"

๕/ Arsene Dument, De Population et Civilisation, Paris, 1980, as cited in Charles F. Westoff, "The Changing Focus of Differential Fertility Research: The Social Mobility Hypothesis", Milbank Memorial Fund Quarterly, Vol. XXXI, No.1 January.1953.p.30

๖/ Marcel Bresard, "Mobilite Sociale et Dimension de la Famille" Population, No. 3, 1950 pp.533-566; Alain Girard, "Mobilite Sociale et Dimension de la Famille. Deuxieme Partie, Population, No.1, 1951 pp. 103-124, as cited in Westoff, Ibid., pp. 33-34

๕/ Ibid., p. 34

๖/ Jerzy Berent "Fertility and Social Mobility", Population Studies, Vol. V, No.3, March, 1952 pp. 244-260.

๗/ Ibid., p. 248

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๕๘ Scott^{๔/} ได้ศึกษาเฉพาะกลุ่มอาชีพครู โดยให้ตัวอย่างจำนวน ๒,๓๖๙ คน จากจำนวนครูที่ทำการสอนในมหาวิทยาลัยลอนดอน ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุและระดับภาวะเจริญพันธุ์ในรูปของขนาดครอบครัวเลย Scott ได้ให้เหตุผลว่า เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ครูประสบความสำเร็จในการเลื่อนชั้นตั้งแต่ระยะต้นและสามารถรวมกันเข้าเป็นกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกันในรูปแบบพฤติกรรมและอื่น ๆ ได้ดีมาก นอกจากนี้มาตรฐานการศึกษาที่เหมือนกันยังอาจช่วยจำกัดความแตกต่างทางสังคมที่มีอยู่ให้หมดไปได้^{๕/}

จากการศึกษาที่เมืองฟิลาเดลเฟีย ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๙๕๒^{๑๐/} Baltzell พบว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการยกสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยตนเองมีขนาดครอบครัวเล็กกว่าผู้ที่มีสถานภาพนั้น ๆ มาแต่กำเนิด Baltzell กล่าวว่า " ความสอดคล้องของความสัมพันธ์ในทางกลับกันระหว่างการเลื่อนชั้นทางสังคมที่สูงขึ้น และขนาดของครอบครัว"^{๑๑/}

ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นกัน ในปี ค.ศ. ๑๙๕๔ Kantner และ Kiser^{๑๒/} ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการเลื่อนชั้นทางอาชีพระหว่างรุ่นอายุและระดับภาวะเจริญพันธุ์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจาก Indianapolis Study ผลที่ได้สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า ครอบครัวที่มีการเลื่อนฐานะทางสังคมสูงขึ้น มีแนวโน้มที่จะมีขนาดครอบครัวเล็กกว่าขนาดของครอบครัวที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคม ทั้งนี้ โดยการเปรียบเทียบจากผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมในระดับ

^{๔/} Wolf Scott, "Fertility and Social Mobility Among Teachers", Population Studies, Vo. XI, No.3, March, 1958, pp.251-261

^{๕/} Ibid., p. 261

^{๑๐/} E.Digby Baltzell, "Social Mobility and Fertility Within an Elite Group", Milbank Memorial Fund Quarterly, Vol. XXXI, No.4, October, 1953, pp. 411 - 420

^{๑๑/} Ibid., p. 419

^{๑๒/} John F. Kan'ner and Clyde V. Kiser, "Social and Psychological Factors Affecting Fertility, XXII: The Interrelation of Fertility Fertility Planning, and Intergenerational Social Mobility", Milbank Memorial Fund Quarterly, Vol. XXXII, No 1, January, 1954, pp. 69 - 103

เดียวกันในขณะที่เดียวกัน Riemer และ Kiser ^{๑๓/} ได้วิเคราะห์การเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ โดยพิจารณาจากแหล่งเดียวกันพบว่า คู่สมรสซึ่งเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น มีการควบคุมภาวะเจริญพันธุ์อย่างเข้มงวดมากกว่าคู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำ

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๕๘ Brooks และ Henry ^{๑๔/} ได้ศึกษาถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุและระดับภาวะเจริญพันธุ์เฉพาะกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาแคทอลิก ปรากฏว่าพบความสัมพันธ์ที่ไม่ได้คาดหมายมาก่อน คือ เป็นความสัมพันธ์ในทางบวกที่อ่อนมาก ซึ่งมีค่าสหพันธ์เพียง .๐๕ เท่านั้น Brooks อธิบายว่าเป็นเพราะผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นพยายามที่จะปรับคุณค่าของภาวะเจริญพันธุ์ให้คล้ายคลึงกับคุณค่าของภาวะเจริญพันธุ์ในชั้นที่ได้เลื่อนชั้นไปอยู่ หากชั้นสังคมนั้น ๆ มีบันทึกฐานเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ที่สูงมากกว่าภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ ผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมก็จะมีคุณค่าที่คล้ายคลึงด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมไม่ว่าจะเป็นไปในรูปของการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุหรือในรุ่นอายุ ต่างก็มีความสัมพันธ์กับระดับภาวะเจริญพันธุ์ในทางกลับกัน ยกเว้นในกรณีศึกษาเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มอาชีพครูและกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาแคทอลิก ที่ผลการศึกษาไม่ได้เป็นไปตามทฤษฎีของ Dumont

หลังปี ค.ศ. ๑๙๖๐ เป็นต้นมา ผลการวิจัยมักจะเป็นไปในทางขัดแย้งกับทฤษฎีของ Dumont ซึ่งผู้ศึกษาต่างก็ได้ให้เหตุผลไว้ต่าง ๆ นานา ดังเช่น

^{๑๓/} Ruth Riemer and Clyde V. Kiser, "Economic Tension and Social Mobility in Relation to Fertility Planning and Size of Planned Family", Milbank Memorial Fund Quarterly, Vo.1.XXXII, No. 2 April, 1954, pp. 167 - 231

^{๑๔/} Hugh E. Brooks and Franklin J. Henry, "An Empirical Study of the Relationships of Catholic Practice and Occupational Mobility to Fertility", Milbank Memorial Fund Quarterly, Vo.1 XXXVI. No.3, July, 1958. pp. 222 - 281

ในประเทศออสเตรเลีย ในปี ค.ศ. ๑๙๖๑ Tien ^{๑๕/} ได้ศึกษาเฉพาะกลุ่ม
 อาจารย์ที่ทำการสอนในมหาวิทยาลัยซิดนีย์และเมลเบิร์น จำนวน ๑๒๖ คน ปรากฏว่าไม่พบความ
 สัมพันธ์ระหว่างการเลื่อนชั้นทางสังคมและระดับภาวะเจริญพันธุ์เลย ซึ่ง Tien ได้ใช้เหตุผล
 ของ Scott มาอ้างถึงสาเหตุที่ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม Tien ได้ค้น
 พบว่าระยะเวลาของการมีบุตรคนแรกมีความสัมพันธ์กับการเลื่อนชั้นทางสังคม

ในปีเดียวกันนั้น Westoff ^{๑๖/} ได้วิเคราะห์ข้อมูลจาก Indianapolis Study
 ปรากฏว่า ความแตกต่างของระดับภาวะเจริญพันธุ์ในสภาพการเลื่อนชั้นระหว่างรุ่นอายุแบบต่าง ๆ
 แทบจะไม่มีเลย และส่วนใหญ่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะพวกที่นับถือศาสนาอิวเท่านั้นที่บุคคลที่มี
 การเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ แต่ความสัมพันธ์นี้ก็อ่อนมาก ส่วนพวกที่นับถือ
 ศาสนาโปรเตสแตนต์และแคทอลิก ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าวเลย ทั้งนี้ Westoff อ้างว่า
 ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีจำนวนตัวอย่างจำกัด ทั้งยังไม่ได้รวบรวมมาเพื่อการศึกษาเกี่ยวกับ
 เรื่องนี้โดยตรง ^{๑๗/} ผลที่ได้จึงไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้

และในปีเดียวกันนี้ ในประเทศบราซิล Hutchinson ^{๑๘/} ได้ศึกษาถึงการ
 เลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุและระดับภาวะเจริญพันธุ์ ปรากฏว่าผลที่ได้สนับสนุนทฤษฎี
 ของ Dumont ทุกประการ

^{๑๕/}
 H. Yuan Tien, " The Social Mobility Fertility Hypothesis
 Reconsidered: An Empirical Study ", American Sociological Review,
 Vol. 26 No. 2, 1961, pp. 247 - 257.

^{๑๖/}
 Westoff, et al., op.cit., pp. 237 - 261

^{๑๗/}
Ibid., p. 261

^{๑๘/}
 Betram Hutchinson, " Fertility, Social Mobility and
 Urban Migration in Brazil", Population Studies. Vol. XIV,
 No. 3, March, 1961

จากการศึกษาของ Tomasson ^{๑๕/} ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ ปรากฏผลทำนองเดียวกันกับของ Hutchinson กล่าวคือ ร้อยละ ๗๓ ของครอบครัวขนาดเล็กเป็นครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าครอบครัวเดิมของตน

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ Ferrucci ^{๒๐/} ได้ศึกษาถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมทั้งในแบบของการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุและในรุ่นอายุ โดยการวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มวิชนกรเท่านั้น ผลที่ได้ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้ เพราะส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในการเลื่อนชั้นทางสังคมก่อนที่จะมีบุตร

ผลการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ผลการวิจัยส่วนใหญ่ในระยะต้น ๆ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในทางกลับกันระหว่างการเลื่อนชั้นทางสังคมและระดับภาวะเจริญพันธุ์ ส่วนผลการศึกษาในระยะหลัง ๆ รูปแบบความสัมพันธ์ได้เปลี่ยนแปลงไปคือ แทบจะไม่พบความแตกต่างของระดับภาวะเจริญพันธุ์ในแต่ละสถานภาพการเลื่อนชั้นของคู่สมรสเลย และเท่าที่ปรากฏหากมีความสัมพันธ์ต่อกันในทางลบ ก็เป็นความสัมพันธ์ที่อ่อนมาก นอกจากนี้จะสังเกตได้ว่า ในกรณีที่เป็นการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคม เฉพาะกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มศาสนาเดียวกัน ผลการศึกษาไม่ได้เป็นไปตามสมมติฐานเลย

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

ผลการวิจัยในประเทศต่าง ๆ มีทั้งสนับสนุนและขัดแย้งกับทฤษฎีของ Dumont อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าส่วนใหญ่เป็นการวิจัยในประเทศที่พัฒนาแล้วแทบทั้งสิ้น ซึ่งในระยะเริ่มแรกก็ปรากฏว่าผลการวิจัยมักจะสอดคล้องกับทฤษฎีแต่ในระยะหลังมักจะไม่เป็นไปตามทฤษฎีดังกล่าว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะของสังคมอุตสาหกรรมมีความแตกต่างของระดับภาวะเจริญพันธุ์

^{๑๕/} Richard E. Tomasson, "Social Mobility and Family Size in Two High-Status Populations, Eugenic Quarterly, Vol.13, No.2, June, 1966, pp.113 - 120

^{๒๐/} Carolyn Cummings Perrucci, "Social Origins, Mobility Patterns and Fertility", American Sociological Review, Vol. XXXII, 1967, pp. 615 - 625

ในแต่ละระดับเศรษฐกิจและสังคมที่ลดน้อยลงเรื่อย ๆ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ประชาชนมีการศึกษาคี มีการใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิที่แพร่หลาย และสภาพความเป็นอยู่ในสังคมไม่อำนวยให้มีบุตรมากอีกต่อไป เพราะเด็กไม่ได้เป็นกำลังแรงงานในการผลิต ลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งของระบบสังคมเช่นนี้ก็คือ การเลื่อนชั้นทางสังคมกลายเป็นปรากฏการณ์ธรรมดา เป็นสิ่งที่ทุกคนคาดหวังและสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ด้วยการศึกษา แต่ในสังคมที่กำลังพัฒนา ความแตกต่างของระดับภาวะเจริญพันธุ์ ในแต่ละระดับชั้นทางสังคมยังคงปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับต่ำ ขาดความรู้ในวิธีป้องกันการปฏิสนธิ มีความยึดมั่นในบรรทัดฐานเกี่ยวกับจำนวนบุตร และประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งบุตรธิดายังคงเป็นแรงงานในการผลิต ฯลฯ ลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การเลื่อนฐานะทางสังคมไม่ได้เกิดจากการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว หากยังคงมีข้อยกเว้นมากกว่าที่จะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ จะเห็นได้ว่าการศึกษาในระยะหลังในประเทศบราซิล ซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ได้เป็นไปตามทฤษฎีของ Dumont เช่นเดียวกับผลการศึกษาในระยะต้น ๆ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว

ในการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคม ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ แบบ คือ แบบของการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุ และแบบของการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ โดยใช้อาชีพ การศึกษา และรายได้ เป็นดัชนีในการวัดการเลื่อนชั้น สำหรับการศึกษานี้จะเป็นการศึกษาถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมในระหว่างรุ่นอายุ โดยจะใช้อาชีพเป็นดัชนีวัดระดับชั้นทางสังคมของบุคคลและเด็กทำการศึกษาเฉพาะในเขตเมืองของประเทศไทย โดยมีสมมติฐานสำคัญดังต่อไปนี้

๑. คู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น น่าจะมีจำนวนบุตรน้อยกว่าคู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง หรือคู่สมรสที่ยังคงอยู่ในชั้นสังคมระดับเดิม
๒. คู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น น่าจะมีการควบคุมภาวะเจริญพันธุ์มากกว่าคู่สมรสที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง หรือคู่สมรสที่ยังคงอยู่ในชั้นสังคมระดับเดิม

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดประสงค์ที่จะทราบถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ของคู่สมรสที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคม และมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะทดสอบสมมติฐานเพื่อทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์ของการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ และระดับภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรในเขตเมืองของประเทศไทย ซึ่งจะได้ศึกษาถึง :

- ทิศทางและระยะทางของการเลื่อนชั้นทางสังคมของคู่สมรส
- ลักษณะต่าง ๆ ด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของคู่สมรสที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคม
- ลักษณะความสัมพันธ์ของการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุและระดับภาวะเจริญพันธุ์
- ลักษณะความสัมพันธ์ของการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุและการควบคุมภาวะเจริญพันธุ์ ซึ่งรวมถึงความรู้และทัศนคติในการป้องกันการปฏิสนธิ

นอกจากนี้จะได้นำลักษณะต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ที่อาจมีผลต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยแยกพิจารณาตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

ลักษณะทางประชากร พิจารณาจาก

- อายุแรกสมรสของภรรยา
- ระยะเวลาดของการสมรส

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจาก

- ชั้นสังคมปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนชาย
- การทำงานหลังการสมรสของภรรยา
- การศึกษาของภรรยา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของระดับภาวะเจริญพันธุ์และการเลื่อนชั้นทางสังคม คาดว่าจะได้รับประโยชน์หลายด้านด้วยกัน ประการแรก การศึกษาครั้งนี้จะเป็นก้าวใหม่ของการศึกษาเกี่ยวกับระดับภาวะเจริญพันธุ์ในรูปของการเปลี่ยนแปลงจากเวลาหนึ่งไปยังอีกเวลาหนึ่งในสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอีกระดับหนึ่ง เนื่องจากยังไม่เคยมีการศึกษาถึงลักษณะดังกล่าวมาก่อน และผลจากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ทราบว่าลักษณะของความสัมพันธ์ดังกล่าวจะมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกับผลการศึกษาในประเทศอื่น ๆ อย่างไร นอกจากนี้ยังจะทำให้ทราบว่า โอกาสในการที่จะเขยิบฐานะทางสังคมในสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีมากน้อยเพียงไร อัตราส่วนของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นอย่างไร ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงขีดชั้นของความเจริญของสังคมได้ หากอัตราส่วนของผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมนั้นมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น ซึ่งย่อมที่จะเป็นนัยสำคัญแสดงให้เห็นว่าการที่จะพัฒนาประเทศให้ลุล่วงไปนั้น เป็นสิ่งที่อยู่เพียงแค่อ้อมเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นหากความสัมพันธ์ของการเลื่อนชั้นทางสังคมและภาวะเจริญพันธุ์ เป็นไปในทางกลับกันดังทฤษฎีที่ได้อ้างไว้แล้ว การเลื่อนชั้นที่สูงขึ้นย่อมจะทำให้การควบคุมขนาดของครอบครัวโดยสมัครใจเป็นไปได้โดยง่าย ซึ่งจะยังผลดีต่อการเผยแพร่นโยบายการวางแผนครอบครัวของชาติและอาจช่วยลดอัตราเกิดได้ และหากการเลื่อนชั้นทางสังคมจะยังผลไปถึงระดับการศึกษา ในชั้นสูงของบุตรจริงแล้วก็เป็นที่น่ายินดีว่าเด็กในรุ่นต่อไปจะมีการศึกษาโดยเฉลี่ยในระดับที่คึกคัก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งต่อการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุ อันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเจริญของสังคมในประเทศได้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย